

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

УДК 001.89:351.741(477):342.9

Д.В. Смерницький,
кандидат юридичних наук, заступник директора
ДНДІ МВС України, м. Київ
О.В. Неня,
кандидат юридичних наук, провідний науковий
співробітник ДНДІ МВС України, м. Київ

РЕФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ: ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Висвітлено проблемні питання наукового та науково-технічного забезпечення діяльності в системі МВС та центральних органах виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується КМУ через Міністра внутрішніх справ. Розглянуто концептуальні напрями реформування відомчої науки. Обґрунтовано необхідність збалансованості співвідношення фундаментальних і прикладних досліджень, посилення їх міждисциплінарного характеру як необхідних умов оновлення технічного оснащення правоохоронної діяльності. Зроблено висновок, що створення дієвої системи координації, планування і контролю, нормативно-правового забезпечення, а також активна інтеграція та взаємодія між відомчими науковими установами та навчальними закладами стане дієвим підґрунтям для ефективного вирішення завдань наукового, науково-технічного забезпечення діяльності МВС України та ЦОБВ.

Ключові слова: наукова та науково-технічна діяльність, реформування, удосконалення, система, потенціал.

Освещены проблемные вопросы научного и научно-технического обеспечения деятельности в системе МВД и центральных органах исполнительной власти, деятельность которых направляется и координируется КМУ через Министра внутренних дел. Рассмотрены концептуальные направления реформирования ведомственной науки. Обоснована необходимость сбалансированности соотношения фундаментальных и прикладных исследований, усиление их междисциплинарного характера как необходимых условий обновления технического оснащения правоохранительной деятельности. Сделан вывод, что создание действенной системы координации, планирования и контроля, нормативно-правового обеспечения, а также активная интеграция и взаимодействие между ведомственными научными учреждениями и учебными заведениями станет действенным основанием для эффективного решения задач научного, научно-технического обеспечения деятельности МВД Украины и ЦОИВ.

Ключевые слова: научная и научно-техническая деятельность, реформирование, совершенствование, система, потенциал.

The topical issues of scientific and scientific and technical support of the activities in the system of the Ministry of Internal Affairs and central executive bodies are highlighted, the activities of which are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers through the Minister of Internal Affairs. Conceptual directions of reforming departmental science are considered. The necessity of the balance between the ratio of fundamental and applied research is substantiated, and their interdisciplinary nature is strengthened as necessary conditions for updating the technical equipment of law enforcement activities. It is concluded that the creation of an effective system of coordination, planning and control, regulatory support, as well as an active integration and interaction between departmental scientific institutions and educational institutions will become an effective basis for the effective solution of the tasks of scientific, scientific and technical support of the activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the central executive bodies.

Keywords: *scientific and scientific and technical activity, reformation, improvement, system, potential.*

Демократія, верховенство права, неухильне дотримання прав людини та забезпечення її основоположних свобод є головними принципами внутрішньої політики України, на утвердження та розвиток яких має спрямовуватися діяльність МВС та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується КМУ через Міністра внутрішніх справ (далі – МВС України та ЦОВВ).

Тобто ефективне і стабільне функціонування МВС України та ЦОВВ є необхідною умовою успішної реалізації національних інтересів, соціального, економічного та політичного розвитку країни, її стабільності.

Якісні зміни злочинності зумовлюють важливість нарощування потенціалу наукового і науково-технічного забезпечення функціонування оновленої системи МВС України та ЦОВВ.

Без використання на практиці досягнень науково-технічного прогресу не можна вести мову про оптимальне забезпечення правопорядку.

У системі МВС України та ЦОВВ, яка є своєрідним передовим рубежем протидії злочинності і яка має розгалужену систему науково-дослідних організацій та навчальних закладів, відомча наука повинна розглядатися як найважливіша сфера державного наукового сектору, що гарантує формування державної політики у сферах протидії злочинності та забезпечення громадського порядку, комплексного управління державним кордоном, протидії нелегальній міграції, цивільного захисту, пожежної безпеки та протидії надзвичайним ситуаціям. Водночас – це найважливіший вид службової діяльності, в якій все більше місце займають методи комплексного наукового аналізу, прогнозування, перспективного планування.

Результатом реформування органів внутрішніх справ, яке розпочалося в березні 2014 року, стало формування нової системи МВС України та ЦОВВ, у якій у підпорядкуванні на сьогодні є, зокрема, 2 науково-дослідні інститути; 12 вищих навчальних закладів (у складі яких відповідно до Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України, затвердженої наказом від 25 листопада 2016 року № 1252, можуть створюватися за функціональним або регіональним принципом академії, інститути, коледжі, ліцеї, факультети, відділення, філії, центри тощо) та 9 навчальних центрів (підпорядкованих вищим навчальним закладам МВС України); казенне науково-виробниче об'єднання “Форт”; 25 науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів (які є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи) [1; 2; 3].

Наслідком розгалуженості сфер діяльності МВС України та ЦОВВ стала відособлена діяльність відповідних галузевих наукових установ та вищих навчальних закладів, які здійснюють свою діяльність відповідно до існуючого законодавства та в межах компетенції.

Це призводить, зокрема, до невизначеності у пріоритетних напрямках наукової діяльності, дублювання наукових і науково-технічних досліджень.

Отже, відсутність інтеграції та взаємодії між науковими установами та навчальними закладами МВС України та ЦОВВ негативним чином впливає на вирішення завдань наукового, науково-технічного та освітнього забезпечення діяльності МВС України та ЦОВВ.

Зокрема, це стосується необхідності досягнення паритету двох паралельних стратегічних напрямів: розвитку фундаментальної науки і практико-орієнтованих вузькоспеціалізованих напрямів роботи, метою яких є вирішення конкретних практичних завдань підрозділів МВС України та ЦОВВ.

Це зумовлює необхідність посилення взаємодії відповідних наукових установ та навчальних закладів МВС України та ЦОВВ між собою та з іншими державними інститутами, а також підвищення ефективності координації їх наукової, науково-технічної та освітньої діяльності.

Основним чинником досягнення успіху в цьому напрямі є гармонічне й ефективне об'єднання наукового та науково-технічного потенціалу відповідних наукових установ та навчальних закладів МВС України та ЦОВВ.

Тому **основною метою** реформування наукової, науково-технічної та освітньої діяльності в МВС України та ЦОВВ є забезпечення концентрації і підвищення ефективності використання наукового потенціалу для забезпечення діяльності МВС України та ЦОВВ шляхом створення ефективного механізму взаємодії суб'єктів всіх форм наукової діяльності в МВС України та ЦОВВ, запровадження ефективної і дієвої системи координації цієї діяльності, її планування та контролю, нормативно-правового забезпечення, а також створення належних умов для впровадження результатів наукових досліджень у практику.

При цьому, в основі розвитку наукової та науково-технічної діяльності МВС України та ЦОВВ повинні бути закладені принципи законності; цілеспрямованості; комплексності; органічної єдності освіти, науки і практики; послідовності і безперервності наукової роботи; збалансованості співвідношення фундаментальних і прикладних напрямів досліджень; всебічного розвитку науки як основи модернізації управлінської освіти; раціональності та доцільності обрання напрямів наукових досліджень і механізмів їх реалізації; концентрації ресурсів для виконання стратегічно значимих наукових досліджень; зміцнення наукового співробітництва з вітчизняними та зарубіжними партнерами; плановості проведення наукових і науково-технічних досліджень; ефективності результатів наукових і науково-технічних досліджень та ефективності їх провадження; економічної доцільності; колегіальності; розумної відкритості.

Об'єктивна оцінка сучасного стану наукової та науково-технічної діяльності в МВС України та ЦОВВ зумовлює необхідність створення науково-обґрунтованої методологічної основи реформування та розвитку наукової і науково-технічної діяльності в МВС України та ЦОВВ, яка включатиме основні завдання, функції і принципи цієї діяльності, а також визначатиме шляхи їх реалізації в рамках окремих концептуальних напрямів [4; 5].

Одним із основних завдань відомчої наукової та науково-технічної діяльності є забезпечення безперервного потоку наукових розробок для практичних потреб

МВС України та ЦОВВ. Це багато в чому зумовлює і бачення перспективних стратегічних напрямів її реформування та розвитку.

Отже, першим концептуальним напрямом розвитку відомчої науки є дослідницька діяльність, спрямована на забезпечення потреб МВС України та ЦОВВ.

Її реалізація потребує підвищення рівня фундаментальних і прикладних досліджень, посилення їх міждисциплінарного характеру.

На сучасному етапі науково-технічного прогресу успіх прикладних досліджень і розробок значною мірою залежить від потужної бази фундаментальних знань. Україна є однією з небагатьох країн світу, де ведуться фундаментальні дослідження, проте не має змоги широкомасштабної підтримки всіх напрямів фундаментальної науки.

Формуючи політику МВС з розвитку наукової та науково-технічної діяльності, необхідно робити акцент як на кооперацію з українськими науковими установами, вищими навчальними закладами, вченими, які проводять наукові дослідження в галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, так і на міжнародну кооперацію у фундаментальних дослідженнях.

При цьому, підвищення ефективності наукових досліджень в МВС потребує створення системи оперативного реагування на зміну структури попиту на нові знання, активного використання інноваційних методик і передового досвіду проведення наукових досліджень, удосконалення програмно-цільових методів планування таких досліджень і механізмів їх конкурсного фінансування, а також посилення ролі наукових рад і активності вчених.

Забезпечення високого рівня фундаментальних та прикладних досліджень, у тому числі з розроблення нових і удосконалення перспективних засобів оперативної криміналістичної, протипожежної, іншої спеціальної техніки, оперативного зв'язку, охорони, забезпечення безпеки дорожнього руху (або забезпечення безпеки на транспорті), бронезахисту та активної оборони, спеціального транспорту, методик застосування досягнень сучасної техніки та інформаційних технологій у діяльності МВС України та ЦОВВ, досліджень актуальних проблем діяльності МВС та ЦОВВ у сфері охорони суспільних відносин, пов'язаних із захистом та охороною прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, забезпеченням публічної безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху, а також у сферах захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, цивільного захисту та міграції (імміграції та еміграції), нерозривно пов'язано з удосконаленням ще низки концептуальних напрямів відомчої науки.

Так, другий концептуальний напрям, який потребує кардинальних змін, передбачає модернізацію системи організації, управління, координації і контролю наукової та науково-технічної діяльності й відповідної структури в новоствореній структурі МВС України.

Така організаційна структура управління науковою та науково-технічною діяльністю в МВС України та ЦОВВ буде об'єднувати і спрямовувати науковий потенціал наукових установ і навчальних закладів системи МВС України та ЦОВВ для забезпечення діяльності практичних підрозділів, визначати стратегію і перспективні напрями розвитку наукової, науково-технічної, інноваційної та освітньої діяльності в МВС України та ЦОВВ, у тому числі для уникнення дублювання наукових розробок; стимулювати інтеграційні процеси освіти та науки; сприяти розширенню наукових та творчих контактів тощо.

Крім того, ця структура має також забезпечити ефективне функціонування у сфері наукової та науково-технічної діяльності МВС України та ЦОВВ загальних систем, зокрема: планування та звітності; всебічного і об'єктивного оцінювання стану наукової, науково-технічної та освітньої діяльності та її результатів у МВС України та ЦОВВ; науково-інформаційного забезпечення органів і підрозділів МВС України та ЦОВВ за всіма напрямками наукової і науково-технічної діяльності; замовлення наукової та науково-технічної продукції практичними підрозділами в системі МВС; технічного регулювання, стандартизації та сертифікації в МВС України та ЦОВВ (у т.ч. шляхом залучення представників Сторін до роботи в технічних комітетах робочих груп з розроблення технічних регламентів); моніторингу та оцінки результативності наукової (науково-технічної) експертизи, наукового прогнозування в МВС України та ЦОВВ, формування експертного наукового простору; оцінки результативності міжнародної наукової та освітньої діяльності; взаємодії відомчих наукових підрозділів між собою, а також цих підрозділів з практичними підрозділами в системі МВС України, іншими провідними науковими установами та вузами країни та аналогічними науковими установами та вищими навчальними закладами в системі правоохоронних органів різних країн; правового забезпечення об'єктів інтелектуальної власності в МВС України та ЦОВВ; фінансового забезпечення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в МВС України та ЦОВВ; обліку результатів впровадження наукових досліджень у законотворчій, практичній діяльності в МВС України та ЦОВВ та навчальному процесі, а також баз даних (зокрема, дисертаційних досліджень, що ведуться та завершені працівниками підрозділів в МВС України та ЦОВВ).

Наступним напрямом перспективного розвитку відомчої науки є вдосконалення нормативно-правової регламентації організації наукової та науково-технічної діяльності, а також прав на результати цієї діяльності [5].

Реалізація цього повинна забезпечуватися шляхом прийняття нових та внесення змін до чинних нормативно-правових актів, що регламентують наукову та науково-технічну діяльність.

Так, як основні кроки в напрямі вдосконалення чинного законодавства, що регламентує наукову і науково-технічну діяльність у системі МВС України та ЦОВВ, слід назвати зокрема:

- формування (удосконалення) правових основ наукової і науково-технічної діяльності в системі МВС України та ЦОВВ;
- удосконалення нормативно-правової бази щодо технічного регулювання і стандартизації як інструменту впровадження результатів інноваційної діяльності в практичну діяльність підрозділів ЦОВВ у сфері управління МВС України;
- удосконалення правових основ формування кадрового потенціалу інноваційного розвитку, включаючи модернізацію нормативного регулювання діяльності навчальних закладів у системі МВС;
- удосконалення правових основ формування інфраструктури інноваційного розвитку, включаючи спрощення адміністративних процедур під час реалізації інноваційних проектів, а також правове регулювання створення та діяльності спеціалізованих структур, спрямованих на підвищення ефективності наукової і науково-технічної діяльності в системі МВС України та ЦОВВ.

Четвертим напрямом є розвиток та вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та використання наукових і науково-педагогічних кадрів, стимулювання їх професійного росту.

Оскільки основною формою планомірної підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів є докторантура, ад'юнктура і магістратура вищих закладів

освіти та науково-дослідних установ МВС України, то необхідно розширити їх освітні функції, підвищити якість відбору ад'юнктів, докторантів та їх академічну мобільність.

Актуальними також є всебічна підтримка та координація діяльності існуючих наукових шкіл та напрямів, організація моніторингу їх стану, забезпечення двостороннього та многостороннього обміну науково-педагогічними кадрами.

Також ефективності зазначеного напрямку сприятиме: забезпечення доступу молоді до сучасного обладнання; залучення студентів, магістрантів, аспірантів до реалізації наукових проектів, запрошення їх до складу дослідницьких груп, що працюють у наукових установах МВС України та ЦОВВ; запровадження дослідницьких інфраструктур, що входять до міжнародних мереж; розширення можливостей для опублікування результатів наукових досліджень у профільних видавництвах, науково-популярних виданнях тощо.

Наступний напрям перспективного розвитку відомчої науки передбачає оптимізацію інформаційного супроводження та підтримки (інформатизації) наукової діяльності, а також забезпечення ефективного використання сучасних інформаційних технологій в МВС України та ЦОВВ.

Реалізація цього завдання потребує створення єдиного багатопрофільного інформаційного простору, основою якого повинна стати система інформаційного забезпечення. Формування такої системи дасть змогу підтримувати всі етапи наукової діяльності, у тому числі, підвищити якість і прискорити реалізацію наукоємних проектів; проводити безперервний моніторинг процесу організації розвитку науки, включаючи такі аспекти, як статистика у сфері науки та інновацій; розширити масштаби та форми вивчення передового досвіду та популяризації наукових результатів; забезпечити більш тісний взаємозв'язок між наукою, освітою та практикою тощо.

Не менш важливим напрямом, який потребує активізації, є участь МВС України та ЦОВВ у формуванні державної політики у сфері технічного регулювання, стандартизації та сертифікації, які мають забезпечувати як безпеку продукції, так і сприяти підвищенню її якості та конкурентоспроможності.

Діяльність МВС України та ЦОВВ у цьому напрямі передбачає:

- участь у стандартизації, метрологічному забезпеченні, підтвердженні відповідності встановленим вимогам продукції спеціального призначення (робіт, послуг), яка надходить до МВС України та ЦОВВ;

- участь (у межах повноважень) у створенні системи нормативної документації (зокрема, технічних регламентів, державних стандартів, технічних умов та інших нормативно-правових актів), яка визначає прогресивні вимоги до продукції, що виготовляється для потреб МВС України та ЦОВВ, до її розробки, вироблення та застосування, а також забезпечення контролю за правильністю використання цієї документації;

- створення відповідних технічних комітетів стандартизації, основними завданнями діяльності яких є організація та виконання робіт (у т.ч. розроблення нормативних документів) з міжнародної, регіональної, національної стандартизації у визначених сферах діяльності та за закріпленими об'єктами стандартизації;

- розроблення науково-методичних та організаційних засад державної стандартизації у сфері діяльності;

- забезпечення проведення комплексу робіт із сертифікації та випробувань продукції у сфері акредитації Національного агентства з акредитації України [6].

Також не можна залишити без уваги такі напрями реформування та розвитку відомчої науки, від яких багато в чому залежить її ефективність, як:

– удосконалення механізму впровадження у практичну діяльність МВС України та ЦОВВ наукових розробок, що забезпечуватиме досягнення цілей впровадження на основі мінімальних витрат;

– формування системи тісної співпраці з науково-дослідними установами, навчальними закладами МОН України, Національною академією наук України, Академією правових наук, Міністерством освіти та науки, Міністерством юстиції та іншими зацікавленими органами, які мають у своєму складі наукові установи з потужною дослідницькою та науково-експериментальною базами для здійснення фундаментальних та прикладних наукових досліджень в МВС України та ЦОВВ;

– удосконалення науково-методичного забезпечення, що сприятиме оволодінню як уже існуючими знаннями, так і впровадженню нового професійного досвіду;

– забезпечення розвитку техніко-технологічної та експериментальної баз, що є вирішальним чинником для можливості випуску певних обсягів та якості продукції;

– забезпечення модернізації видавничої діяльності як одного з основних чинників формування наукового світогляду та генерації наукового середовища, що сприятиме розвитку фундаментальної та прикладної науки, вдосконаленню освіти тощо;

– активізація міжнародного наукового співробітництва, яке є важливим інструментом інтеграції у світове наукове співтовариство.

Крім того, одним із напрямів швидкого розвитку наукової та науково-технічної діяльності в МВС України та ЦОВВ, яка б відповідала національним інтересам і світовим стандартам, є підвищення рівня її фінансового та матеріально-технічного забезпечення, а також удосконалення механізму соціального захисту наукових та науково-педагогічних працівників.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що механізм організації і управління науковою та науково-технічною діяльністю не може спиратися на розрізнену структуру наукових установ та навчальних закладів, які наявні в системі МВС України та ЦОВВ.

Тому ефективно і гармонійне функціонування такої розгалуженої наукової структури, яка складається із досить різних елементів – наукових підрозділів із досить широким спектром здебільшого специфічних завдань, потребує об'єднання на координуючому та організуючому рівні окремих напрямів і питань діяльності, зокрема: нормативно-правових; науково-організаційних; науково-інформаційних; науково-методичних; розвитку експериментально-технологічної бази; взаємодії з науковими установами та навчальними закладами інших відомств, міжнародного співробітництва тощо.

При цьому, саме визначення концептуальних напрямів реформування та вдосконалення наукової та науково-технічної діяльності в системі МВС України та ЦОВВ лежить в основі її стійкого, планомірного та ефективного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF> (дата звернення: 20.10.2017).

2. Про затвердження Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.11.2016 № 1252. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS675.html (дата звернення: 20.10.2017).

3. Про затвердження положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 № 1343. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15> (дата звернення: 20.10.2017).

4. Про затвердження Концепції реформування наукової та науково-технічної діяльності в системі правоохоронних органів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 № 649-р. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/649-2002-%D1%80> (дата звернення: 20.10.2017).

5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 19.10.2017).

6. Про стандартизацію і сертифікацію: декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.1993 № 46-93. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/46-93> (дата звернення: 19.10.2017).

Отримано 27.10.2017